

УДК 821.111(71)-31-93

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/78-1-21>**Вікторія АНТОНОВА,**
*orcid.org/0000-0002-6913-1661*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мовУкраїнського державного університету залізничного транспорту
(Харків, Україна) *Vikanto75@gmail.com***ПОЄДНАННЯ ДИТЯЧОГО Й ДОРОСЛОГО НАРАТИВІВ
У РОМАНІ Л.М. МОНТГОМЕРІ «ДІТИ З ДОЛИНИ РАЙДУГ»**

Статтю присвячено сьомому роману із циклу про Енн Ширлі Л.М. Монтгомері – «Діти з Долини Райдуг». Виявлено дитячий і дорослий наративи в романі «Діти з Долини Райдуг», їх форми вияву, засоби створення та своєрідність поєднання у творі. У процесі дослідження встановлено, що твір «Діти з Долини Райдуг» засвідчує динаміку індивідуального стилю Л.М. Монтгомері та наративної структури канадського роману. Образ Енн Ширлі, який був провідним у попередніх романах, відходить на другий план. Натомість у романі «Діти з Долини Райдуг» напрочуд потужним є дитячий наратив, що визначають комунікативні ситуації й точки зору дітей Блайтів, дітей Мередітів та Мері Ванс. Він знаходить утілення в різних формах – монолог, діалог, дитяча творчість, публічна промова, непряма мова, невласне пряма мова тощо. До дитячого наративу певною мірою належить і Енн Ширлі, яка наділена особливим даром дитинного світосприйняття, цілком поділяє точки зору дітей, розуміє і захищає їх. У дитячому наративі виявляються такі провідні концепти художньої творчості Л.М. Монтгомері, як «Бог», «любов», «милосердя», «гріх», «творчість», «радість» та ін. Окрім того, у висловлюваннях дітей порушені важливі суспільні проблеми, зокрема бідності, соціальної нерівності, важкого становища дітей-сиріт, зневажливого ставлення до літератури й культури, становище жінок тощо. Специфікою наративної структури роману «Діти з Долини Райдуг» є поєднання дитячого й дорослого наративів різними способами: уміщення дорослого наративу в дитячий наратив, контраст дитячого і дорослого наративів, уміщення дитячого наративу в дорослий наратив, «перехід» із дитячої на дорослу точку зору і навпаки тощо.

У творі «Діти з Долини Райдуг» Л.М. Монтгомері виявилися наскрізні наративні мотиви, що наявні в попередніх романах циклу: доля дівчинки-сироти, яка потрапила з притулку до чужих людей; умовляння жінки-прихильниці усталеної моралі взяти на виховання дівчинку-сироту; життя дитини в нерідній матері й нерідного батька; позитивний вплив дівчинки-сироти на названих батьків та життя містечка; поетичне сприйняття природи та її одухотворення (нова номінація) силою фантазії та ін. Дитячий наратив у романі «Діти з Долини Райдуг» є контрастом щодо тодішньої традиційної моралі, яка обмежувала дітей у їхніх вчинках та мисленні. Л.М. Монтгомері через дитячі висловлювання та історії утверджує право дітей на свободу, творчу реалізацію, рівність, любов і повагу з боку суспільства. Роман «Діти з Долини Райдуг» є значним явищем у канадській літературі кінця ХІХ – початку ХХ ст., оскільки в ньому порушено проблеми дітей у родинному, соціальному, етичному аспектах. Також у творі авторка продовжила досліджувати типологію жіночих образів, специфіку фемінного дискурсу, в якому тепер чільне місце посідає дитячий наратив.

Ключові слова: Л.М. Монтгомері, канадська література, роман, дитячий наратив, дорослий наратив, фемінний дискурс, точка зору, персонаж, сюжет, мотив.

Victoria ANTONOVA,*orcid.org/0000-0002-6913-1661*

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Languages

Ukrainian State University of Railway Transport

(Kharkiv, Ukraine) *Vikanto75@gmail.com***THE COMBINATION OF CHILDREN'S AND ADULT NARRATIVES
IN L.M. MONTGOMERY'S NOVEL "RAINBOW VALLEY"**

The article is devoted to the seventh novel in L.M. Montgomery's Anne Shirley series, "Rainbow Valley". It aims to identify the children's and adult narratives in the novel "Rainbow Valley", their forms of manifestation, means of creation and the peculiarity of their combination in the work. In the course of the study, it is established that the work "Rainbow Valley" testifies to the dynamics of L.M. Montgomery's individual style and the narrative structure of the Canadian novel. The image of Anne Shirley, which was the leading one in the previous novels, fades into the background. Instead, in "Rainbow Valley", the children's narrative is surprisingly powerful, defining the communicative situations and points of

view of the Blythe children, the Meredith children, and Mary Vance. It is embodied in various forms: monologue, dialog, children's art, public speech, indirect speech, non-direct speech, etc.

To a certain extent, Anne Shirley also belongs to the children's narrative, as she is endowed with a special gift of childlike worldview, fully shares the children's point of view, understands and protects them. The children's narrative reveals such leading concepts of L.M. Montgomery's artistic work as "God," "love," "mercy," "sin," "creativity," "joy," and others. In addition, the children's statements raise important social issues, including poverty, social inequality, the plight of orphans, dismissive attitudes toward literature and culture, the status of women, and so on. The specificity of the narrative structure of the novel "Rainbow Valley" is the combination of children's and adult narratives in various ways: the placement of an adult narrative in a children's narrative, the contrast of children's and adult narratives, the placement of a children's narrative in an adult narrative, the "transition" from a child's to an adult point of view and vice versa, etc.

In L.M. Montgomery's "Rainbow Valley", the cross-cutting narrative motifs present in the previous novels of the cycle are revealed: the fate of an orphan girl who was taken from an orphanage to strangers; persuasion of a woman who adheres to established morality to take an orphan girl up; the life of a child with a non-native mother and a non-native father; the positive influence of an orphan girl on her foster parents and the life of the town; poetic perception of nature and its spiritualization (new nomination) by the power of fantasy, etc. The children's narrative in the novel "Rainbow Valley" is a contrast to the traditional morality of the time, which limited children in their actions and thinking. Through children's statements and stories, L.M. Montgomery asserts the right of children to freedom, creative fulfillment, equality, love, and respect from society. The novel "Rainbow Valley" is a significant phenomenon in Canadian literature of the late 19th and early 20th centuries, as it raises the problems of children in family, social, and ethical aspects. The article also explores the typology of female characters and the specifics of feminine discourse, in which the children's narrative now occupies a prominent place.

Key words: L.M. Montgomery, Canadian literature, novel, children's narrative, adult narrative, feminine discourse, point of view, character, plot, motif.

Постановка проблеми. У романах Люсі Мод Монтгомері про Енн Ширлі представлено широку панораму канадського суспільства кінця XIX – початку XX століть крізь призму долі жінки та її реалізації в різних аспектах життя (соціум, родина, творча діяльність тощо). Специфічними особливостями романного циклу про Енн Ширлі є розгалужений сюжет і система «перехідних» персонажів, обумовлені життєвими етапами головної героїні. Образ Енн Ширлі центрує, об'єднує різноманітні твори та їх елементи в цілісну структуру. Довкола Енн формується коло інших персонажів – її близьких, знайомих, рідних, сусідів, дітей тощо. Деякі з них «переходять» із одного роману в інший і мають власні історії, що можуть тривати протягом значного проміжку часу, а отже, розгортатися в різних напрямках у різних творах. Традиція циклічної романної структури із сюжетними розгалуженнями, що йдуть від магістральної лінії, та «перехідними» образами, пов'язаними родинними та соціальними зв'язками між собою, була закладена французьким письменником-натуралістом, теоретиком і практиком «експериментального роману» Емілем Золя у двадцятитомній серії «Ругон-Маккари» (1871–1893). Але якщо в центрі уваги Е. Золя були питання впливу спадковості й суспільних чинників на темперамент та вчинки людини, дослідження поведінки особистості на тлі історичних та сімейних подій, то Л.М. Монтгомері обирає інший ракурс для циклу романів про Енн Ширлі. Великим художнім відкриттям мисткині було те, що цементуючим началом у її творах став фемінний дискурс, спрямований на висвітлення проблем жінок у Канаді кінця XIX – початку XX ст., аспектів їхнього життя, місця в суспільстві й можливостей для реалізації в різних соціальних ролях (дружини, матері, мисткині тощо).

Актуальність останніх досліджень і публікацій. Фемінний дискурс визначає не лише сюжетні колізії, але й нарративну структуру романного циклу Л.М. Монтгомері. Завдяки розгалуженню сюжетних ліній та розширенню кола персонажів нарративна структура в романах канадської письменниці не є сталою. Вона перебуває в динаміці за рахунок уведеннях додаткових точок зору та голосів, що надають нових імпульсів та звучання фемінному дискурсу. Це яскраво виявилось в романі «Діти з Долини Райдуг» ("Rainbow Valley", 1919), сьомому творі із циклу про Енн Ширлі. Однак цей роман не часто привертав увагу дослідників.

Е. Вотерстон зауважила, що слова «райдуга» і «долина» в назві роману мають релігійні конотації. На думку літературознавиці, вони є алюзіями до біблійних образів, зокрема райдуги, яку Бог послав людству після потопа, а також долини смертної темряви, якою мав пройти Давид. За спостереженням Е. Вотерстон, роман також відображає особисті переживання Л.М. Монтгомері, що стосувалися її чоловіка, дітей, Першої світової війни, становища жінок у суспільстві й змін у природному світі довкола. «Через фікційні символи у романі розкрито таємні мрії й надії авторки щодо всіх цих аспектів її життя» (Waterston, Leaskdale, 2015: 21).

У статті Б. Дікісона "Rainbow Valley as Embodied Heaven: Initial Explorations into L.M. Montgomery's Spirituality in Fiction" виявлено специфіку фантастичних, фольклорних, релігійних образів і мотивів у романі «Діти з Долини Райдуг». Відзначивши, що роман було опубліковано після Першої світової війни (1914–1918), дослідник підкреслив, що світ, у якому діють персонажі роману, постає своєрідним «раєм на землі» порівняно з буремним, небезпечним світом, у якому жила Л.М. Монтгомері (Dickieson, 2020).

Водночас зауважимо, що зміни в нарративній структурі роману «Діти з Долини Райдуг» Л.М. Монтгомері за рахунок розгалуження сюжету, системи «перехідних» персонажів і введення нових персонажів не були досі предметом спеціального дослідження у вітчизняній та зарубіжній науці. Це обумовлює актуальність нашої статті.

Постановка мети дослідження. Головною метою статті є виявлення специфіки поєднання дитячого і дорослого нарративу в романі «Діти з Долини Райдуг» Л.М. Монтгомері. Це дасть можливість встановити зміни в нарративній структурі романного циклу мисткині та чинники, що впливають на них.

Об'єкт дослідження – роман «Діти з Долини Райдуг» Л.М. Монтгомері.

Предмет дослідження – дитячий і дорослий нарратив в романі «Діти з Долини Райдуг» Л.М. Монтгомері, їх форми вияву, засоби створення тасвоєрідності поєднання у творі.

Виклад основного матеріалу. У романі «Діти з Долини Райдуг» історія Енн Ширлі не є основною, як в інших творах серії Л.М. Монтгомері. Хоча Енн є активною діючою особою і певною мірою впливає на деякі сюжетні колізії, проте в романі «Діти з Долини Райдуг» простежується багатоцентричність нарративної структури. У творі наявні різні кола персонажів, які мають власні історії, що інколи перетинаються між собою. Отже, провідними нарративними центрами роману «Діти з Долини Райдуг» стають діти з родини Блайтів, діти з родини пастора Мередіта, Енн Блайт (у дівочтві Ширлі) й дорослі з кола її знайомих, пастор Мередіт й дорослі з його оточення, мешканці містечка.

У цьому романі серії йдеться про те, як родина Блайтів повертається до рідних місць і по-новому відкриває знайомий світ. Енн Блайт постає матір'ю шістьох дітей (Рілла, Ширлі, Джем, Волтер, Діана і Нен), які вже підросли. Кожен/кожна з дітей Блайтів має свій неповторний характер і світовідчуття. Але всі вони взяли чимало від своєї любшої матері, наділеної «дитинністю» світосприйняття і любов'ю до мистецтва. Тому довколишня природа радує дітей Блайтів, як і їхню матір, проявами краси й гармонії. Юні Блайти знали всі улюблені місця Енн, вони полюбили Інглсайд, Ейвонлі і, як колись їхня мати, поетично сприймають оточуючий світ. Син Волтер, який найбільше за інших любив читати і сам займався літературною діяльністю, дає поетичну назву місцевості – Долина Райдуг. Він називає берізку Білою Дамою, ялину і клен – Закоханими Деревами і т.п. У цьому ми вбачаємо усталений нарративний мотив номінації знайомого світу, що наявний у попередніх романах про Енн Ширлі. Цей мотив дозволяє втілити думку про «surprise» – здивування і нове відкриття світу крізь призму творчої свідомості, зокрема

дитини. Енн дуже добре розуміє власних дітей, вони всіляко підтримує їх любов до природи, світу, мистецтва і розвиває в них творчі здібності. Відповідно дитячий (юні Блайти) і жіночий (Енн) нарративи в романі «Діти з Долини Райдуг» зближуються і накладаються одне на одного.

Неподалік від Блайтів жило сімейство пастора Мередіта. Він давно втратив дружину, від якої в нього лишилося четверо дітей (Джеррі, Фейт, Уна, Карл). Вони зростали зовсім в інших умовах, аніж Блайти. Із дитинства юні Мередіти зазнали бідності, у них нечасто були добра їжа та пристойний одяг. Батько, який вів відлюдкуватий спосіб життя, був мовчазним і жив у світі книжок та медитацій. Він не приділяв належної уваги своїм дітям, тому вони зростали самотійно на лоні природи й відповідно до тих скрутних умов, у яких вони жили. Діти пастора Мередіта змушені були грати на цвинтарі, вони часто забували про те, який сьогодні день, а їхніми іграшками були одноока лялька і старий півень Адам. Проте Л.М. Монтгомері стверджує ідею цінності людської особистості не залежно від соціального статусу і майнового стану. Юні Мередіти, як і юні Блайти, наділені любов'ю до природи, чутливістю, здатністю співпереживати. Отже, соціальна нерівність, на думку мисткині, не є перешкодою для духовного розвитку особистості, до свободи думки та самотійного пошуку шляху в житті.

Діти з двох родин (Блайтів і Мередітів) затаваришували між собою. Між ними встановилися добрі взаємини, чому великою мірою сприяла Енн Блайт. У романі «Діти з Долини Райдуг» чимало місця відведено діалогам і полілогам дітей із двох сімей, під час яких виявляються точки зору дітей, а також їх сприйняття та переосмислення того, що вони чули від дорослих. Таким чином, дорослий нарратив вміщено в середину дитячого нарративу. Висловлювання дорослих нерідко подаються в переказах дітей із супровідними коментарями чи заувагами.

У численних розмовах юних Блайтів і юних Мередітів йдеться не лише про суто дитячі проблеми, а виявляються важливі концепти, притаманні всьому циклу романів про Енн Ширлі. Наприклад, вони часто говорять про життя і смерть, про любов і милосердя, про Бога і диявола, про гріх та його спокуту тощо. Характерною особливістю стилю Л.М. Монтгомері в цьому романі є поєднання різних точок зору – точок зору дітей, точок зору дорослих, точок зору дітей крізь призму дорослих, точок зору дорослих крізь призму дітей. Наприклад, маленька Уна Мередіт, побувавши на гостині у Блайтів, доходить висновку: «Як на мене, Долина Райдуг іще гарніша за цвинтар. І Блайти мені сподобалися. Приємно, коли можеш когось любити, бо ж часто зовсім не виходить. Тато сказав у проповіді в неділю, що

ми повинні любити всіх. Але як це можливо?» (Монтгомері, 2019: 38). Як бачимо, на точку зору Уни впливає точка зору її батька – пастора Мередіта, але точка зору дівчинки і точка зору дорослого не є тотожними, скоріше, слова батька дають поштовх до мислення його доньки.

Джеррі і Фейт Мередіт говорять про Енн Блайт, спираючись на декілька точок зору – усталену в містечку точку зору і точку зору пані Корнелії Еліот. Водночас вони мають і власну точку зору. У їхньому діалозі виявляється провідна риса Енн – дитинність її світосприйняття та «інакшість», відмінність від решти мешканців містечка:

«– Кажуть, вона якась не така, як усі, – мовив Джеррі.

– Пані Еліот заявляє – це тому, що пані Блайт так і не виросла, – мовила Фейт.

– Таж вона вища за саму пані Еліот.

– Це так, але в душі – пані Еліот каже, що в душі пані Блайт досі лишилася дівчинкою» (Монтгомері, 2019: 35).

Водночас Енн Блайт часто стає на точку зору дітей, що зближує їхні наративні позиції. У розмові з Корнелією Еліот, котра обстоює усталені правила щодо виховання дітей і заперечує будь-які відхилення від них, Енн, навпаки, виражає дитячу точку зору:

«– Найгірше – те, що одягнені вони щоразу абияк, – зітхнула панна Корнелія. – А відколи сніг розтанув, ходять до школи босі. Ви знаєте, Енн, рибонько, дітям пастора так робити негоже. <...> А ще я хотіла би, щоб вони не бавилися на старому методистському цвинтарі.

– Їм то втіха, – цвинтар-бо одразу за пасторським домом, – озвалася Енн. – Я завжди вважала, що бавитися на цвинтарі надзвичайно цікаво» (Монтгомері, 2019: 16).

Як бачимо, Енн в даному випадку поділяє точку зору дітей Мередітів, що суперечить загальноприйнятій у містечку точці зору, яку виражає пані Еліот.

У багатьох інших випадках Енн також підтримує і поділяє точку зору дітей – як Блайтів, так і Мередітів, вступаючи в протиріччя з традиційними правилами й моральними приписами. Наприклад, Сьюзен висловлює усталений у Канаді того часу осуд щодо літературної діяльності, говорячи про малого Волтера. Але Енн стає не тільки на захист власного сина, а й права особистості на творчість взагалі, й ширше – на захист культури.

«– А де Волтер? – запитала Енн.

– На горищі, і, здається, пані Блайт, дороженька, робить зовсім не те, що слід. Базграє щось у зошиті, а вчитель каже, що цього року в нього кепські справи з арифметики. І я добре знаю, чому, – пише віршички замість розв'язувати задачі. Боюся, пані Блайт, дороженька, він іще буде поетом.

– Він уже поет, Сьюзен.

– Ви так спокійно про це кажете, пані Блайт, дороженька. Хоча, звісно, найкраще – це мужньо стрічати біду. Один мій дядько також був поетом, а тоді став жебраком. Ми всі завжди його дуже соромилися.

– Невисокої ж ви думки про поетів, Сьюзен, – засміялася Енн.

– А хто високої думки про них, пані Блайт, дороженька? – спитала щиро заскочена Сьюзен.

– А як щодо Мільтона та Шекспіра? Чи Біблії?

– Я чула, що Мільтон погано ладнав з дружиною, а Шекспіра не терпіли в товаристві. Що ж до Біблії – у ті священні дні життя було зовсім інакше... (Монтгомері, 2019: 65).

У цьому діалозі відтворено контраст двох точок зору – пересічної канадської обивательки, яка засуджує не тільки дитину, а поезію і поетів загалом (цю позицію втілюють такі ключові слова, як «робить не те, що слід», «біда», «соромилися», «А хто високої думки про них?»), і творчої особистості (у даному випадку жінки), що розуміє цінність мистецтва не лише для виховання свого сина, а для світу (тому аргументи, наведені Енн, є напрочуд вагомими: Мільтон, Шекспір, Біблія).

Наратив про поезію продовжують діти Мередіти – Уна і Фейт. Уна зазначає, що «нам слід більше знати про небеса, ніж Волтерові – ми ж діти пастора». А Фейт заперечує, визнаючи силу Волтерового дару: «Ми знаємо не менше за Волтера – просто він може все уявити. <...> Пані Еліот каже, що він успадкував цей дар від матері» (Монтгомері, 2019: 96). Цікаво, що в даному діалозі поєднуються концепти «Бог» і «поезія» (тобто поезія як божественний дар) – це цілком відповідає естетиці романтизму.

Прикметною особливістю роману «Діти з Долини Райдуг» є акцентуація в дитячому наративі таких соціальних проблем, як нерівність, бідність і багатство, важка доля дітей-сиріт та ін. Це може відбуватися як прямо – у прямій мові персонажів, так і опосередковано – засобами непрямой мови або невласне прямої мови. Юні Мередіти відчувають свою «інакшість», бо про них ніхто не хвилюється (як про Блайтів), у них немає всього того, що є в житті інших дітей із заможних родин. «Чому ми не такі, як інші?» (Монтгомері, 2019: 86). – запитує Уна. Однак Фейт заперечує їй: «Я не хочу бути, як інші. Краще бути собою» (Монтгомері, 2019: 87). Дитяча точка зору заперечує усталений погляд щодо дітей у суспільстві, до яких є певні вимоги й очікування: «Шкода, що ми не діти коваля. Тоді ніхто не думав би, що ми повинні бути кращими за інших» (Монтгомері, 2019: 84).

Соціальний струмінь нарративним потокам у романі надає образ Мері Ванс, яка несподівано з'явилася в житті Мередітів. Дівчинка-сирота, яку суворо виховувала пані Вайлі, нагадує долю Енн Ширлі, коли вона жила в сиротинці, а потім

у чужих людей. Можна сказати, що історія Мері Ванс є певною аллюзією на біографію Енн, розповідь Мері свідчить про те, що в Канаді кінця XIX – XX століття було багато дітей, які потерпали від голоду, насильства, відсутності любові й поваги з боку дорослих.

Мері Ванс переважно сама розповідає власну історію. У її розповіді знаходимо чимало виразних деталей і конкретних ситуацій, що створюють реалістичне тло для показу долі сироти. Але життя Мері Ванс кардинально змінилося внаслідок знайомства із Мередітами. Діти пастора, які сам були бідними й голодними, привели Мері у свій дім, як могли, зіграли їй не лише ковдрою, але і душевним теплом. Згодом Мері отримає ще більше тепла – від Енн і всієї родини Блайтів.

Соціальні мотиви в романі тісно поєднані з християнськими мотивами. Тому концепт «Бог» неодноразово з'являється у розмовах дітей Блайтів і Мередітів та Мері Ванс. Маленька шестирічна Уна переконує Мері, що вже почала сумніватися в існуванні Бога та його любові, в тому, що Бог «чує всіх однаково» і що «Бог поміг» їй на життєвому шляху. У дитячому наративі акцентовано бінарні опозиції: Бог – диявол, гріх – праведність, життя – смерть та ін. Можна сказати, що діти в ранньому віці, за задумом Л.М. Монтгомері, шукають власний шлях до Бога, у тому числі через свої помилки.

Ключовим епізодом у цьому плані є монолог Фейт Мередіт у церкві, коли вона вирішила публічно покаятися і вибачитися за те, що переплутала дату церковної служби. Окрім того, Фейт прагнула захистити чесне ім'я батька – пастора, про якого недобре стали говорити в містечку після дитячого вчинку. У даному випадку знов дитяча точка зору входить у конфлікт із усталеною в суспільстві точкою зору. Суспільна думка засуджує Фейт та Уну, які займалися прибиранням натомість перебування на службі. Однак Фейт вирішила виступити в церкві і всім одночасно пояснити мотиви їхньої поведінки. Для юної Фейт монолог у церкві – це значущий вчинок, що потребував не стільки покори, скільки сміливості, мужності й напруги душевних сил. Але Фейт гідно впоралася із поставленим самій собі завданням, чим заслужила повагу і захоплення з боку Енн Блайт, але не інших обивателів. Оцінка Енн щодо промови Фейт входить у конфлікт із оцінкою Корнелії Еліот:

«Невдовзі в Інглсайд прийшла панна Корнелія, щоб вилити почуття після недільного вечора, і була ошелешена, що пані Блайт поставилася до виступу Фейт інакше, ніж вона.

– Ця дівчинка так відважно й зворушливо підвелася, щоб визнати свою помилку перед усіма тими людьми, – мовила Енн. – Вона ж була до смерті перелякана. І все одно рішуче стала на захист батька. Я захоплююся її вчинком» (Монтгомері, 2019: 101).

Корнелія Еліот у романі «Діти з Долини Райдуг» втілює загальноприйнятую точку зору щодо дітей, від яких вимагалось дотримуватися обов'язкових норм поведінки, правил, занять тощо. Проте Енн бачить у дітях величезний потенціал для розвитку. Вона зауважує, що не варто до них ставитися, як до дорослих, вони мають вільно розвиватися і з часом стануть кращими й мудрішими. Для доведення цієї думки Енн використовує яскравий приклад – власне життя: «Вони лише діти. І ви добре знаєте, що вони не втнуть нічого лихого. Вони поспішні й нестримні – такі, якою я сама була колись – але виростуть мудрі й розважливі, як це відбулося зі мною» (Монтгомері, 2019: 103).

Згодом саме Енн переконує Корнелію Еліот забрати Мері Ванс до себе і дати їй належне виховання в дусі християнської моралі. Наративна ситуація умовляння Корнелії щодо Мері Ванс є аллюзією на долю знову ж таки самої Енн Ширлі, коли Марілла Катберт не хотіла брати її до себе в Зелени Дахи. У даному випадку Л.М. Монтгомері, як і в романі «Енн із Зелених Дахів» долучає до двох жіночих точок зору ще й точку зору чоловіка – Маршалла Еліота, який коротко зауважив: «Візьми її» (Монтгомері, 2019: 78), чим викликав бурхливу реакцію Корнелії: «Хіба це не типовий чоловік?» (Монтгомері, 2019: 78). Врешті-решт Мері Ванс, як колись Енн Ширлі, змінює не лише життя, а й світогляд Корнелії та Маршалла, навчає їх любити життя і радіти кожному дню.

Концепт «радість», що є наскрізним у романній серії про Енн Ширлі, виявляється і у творі «Діти з Долини Райдуг». Цей концепт більше притаманний дитячому наративу. Діти Мередітів вважають, що гратися на цвинтарі «чудово», що «небесах усе цікаво й весело», що в природі все «живе» і навіть Бог «не сумний».

Водночас у романі можна простежити вияв концепту «радість» й у дорослому наративі, наприклад, Енн Блайт, яка з оптимізмом дивиться на світ, пізніше – Корнелії та її чоловіка Маршалла, що змінюються під впливом Мері Ванс. Цікаво, що концепт «радість» тісно поєднаний із концептами «любов» і «Бог» в образі пастора Мередіта. Він, удівець і відлюдник, переживає раптовий «спалах», коли побачив Розмарі Вест. У його свідомості одразу виникає паралель – його померла дружина Сесілія і Розмарі. У формі невластивої прямої мови виявляється прагнення пастора Мередіта до життя й радості: «Вона була зовсім не схожа на Сесілію, яку він завжди вважав своїм ідеалом жіночої вроди. Його дружина була весела, чорнява й мініатюрна. Розмарі ж – висока, замислена, світлокоса; проте Джон Мередіт подумав, що досі не зустрічав такої вродливої жінки» (Монтгомері, 2019: 107). Зустріч пастора і Розмарі біля джерела є символічною. Вони п'ють із однієї чашки, зробленої з кори дерева. Це подібно до причастя: «Вони причастилися із однієї чашки»

(Монтгомері, 2019: 109). А потім у них з'являється спільний наратив, утілений у формі непрямой мови: «Ці двоє гадали, що їхні серця лишлися навіки поховані в минулому – та надвечірня прогулянка здалася їм дуже приємною» (Монтгомері, 2019: 111). Поєднання концептів «радість», «любов» і «Бог» утворює думку авторки про перемогу духовних життєдайних сил над смертю й печаллю.

Отже, твір «Діти з Долини Райдуг» засвідчує динаміку індивідуального стилю Л.М. Монтгомері та наративної структури канадського роману. Образ Енн Ширлі, який був провідним у попередніх романах, відходить на другий план. Натомість у романі «Діти з Долини Райдуг» напрочуд потужним є дитячий наратив, що визначають комунікативні ситуації й точки зору дітей Блайтів, дітей Мередітів та Мері Ванс. Він знаходить утілення в різних формах – монолог, діалог, дитяча творчість, публічна промова, непряма мова, невласне пряма мова тощо. До дитячого наративу певною мірою належить і Енн Ширлі, яка наділена особливим даром дитинного світосприйняття, цілком поділяє точки зору дітей, розуміє і захищає їх. У дитячому наративі виявляються такі провідні концепти художньої творчості Л.М. Монтгомері, як «Бог», «любов», «милосердя», «гріх», «творчість», «радість» та ін. Окрім того, у висловлюваннях дітей порушені важливі суспільні проблеми, зокрема бідності, соціальної нерівності, важкого становища дітей-сиріт, зневажливого ставлення до літератури й культури, становище жінок тощо.

Специфікою наративної структури роману «Діти з Долини Райдуг» є поєднання дитячого й дорослого наративів різними способами: уміщення дорослого наративу в дитячий наратив, контраст дитячого і дорослого наративів, уміщення дитячого наративу в дорослий наратив, «перехід» із дитячої на дорослу точку зору і навпаки тощо.

У творі «Діти з Долини Райдуг» Л.М. Монтгомері виявилися наскрізні наративні мотиви, що наявні в попередніх романах циклу: доля дівчинки-сироти, яка потрапила з притулку до чужих людей; умовляння жінки-прихильниці усталеної моралі взяти на виховання дівчинку-сироту; життя дитини в нерідній матері й нерідного батька; позитивний вплив дівчинки-сироти на названих батьків та життя містечка; поетичне сприйняття природи та її одухотворення (нова номінація) силою фантазії та ін. Дитячий наратив у романі «Діти з Долини Райдуг» є контрастом щодо тодішньої традиційної моралі, яка обмежувала дітей у їхніх вчинках та мисленні. Л.М. Монтгомері через дитячі висловлювання та історії утворює право дітей на свободу, творчу реалізацію, рівність, любов і повагу з боку суспільства. Роман «Діти з Долини Райдуг» є значним явищем у канадській літературі кінця XIX – початку XX ст., оскільки в ньому порушено проблеми дітей у родинному, соціальному, етичному аспектах. Також у ньому авторка продовжила досліджувати типологію жіночих образів, специфіку фемінного дискурсу, в якому тепер чільне місце посідає дитячий наратив.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Монтгомері Л.М. Діти з Долини Райдуг / пер. з англ. А. Вовченко. Львів : Урбіно, 2019. 264 с.
2. Dickieson, B. Rainbow Valley as Embodied Heaven: Initial Explorations into L.M. Montgomery's Spirituality in Fiction. *Journal of L.M. Montgomery Studies*. 2020. URL: <https://doi.org/10.32393/jlmms/2020.0003> (дата звернення: 30.07.2024)
3. Poe, K.L., Jones, C.E. Pessimism is as Pessimism Does: L.M. Montgomery and the Transformation of Experience. *Journal of L.M. Montgomery Studies*. 2020. URL: <https://journaloflmmontgomerystudies.ca/vision-forum/pessimism-is-as-pessimism-does> (дата звернення: 27.07.2024)
4. Rosenberg, L. House of Dreams: The Life of L.M. Montgomery. Crawfordsville: Candlewick Press, 2018. 227 p.
5. Waterston, E. Leaskdale: L.M. Montgomery's Rainbow Valley. *L.M. Montgomery's Rainbow Valleys: The Ontario Years, 1911-1961* / ed. by R. Bode, L.D. Clement. Montreal: McGill-Queen's University Press, 2015. P. 21–34.

REFERENCES

1. Monthomeri, L.M. (2019) *Dityz Dolyny Raiduh* [Rainbow Valley], trans. by A. Vovchenko. Urbino. 264 p. [in Ukrainian]
2. Dickieson, B. (2020) Rainbow Valley as Embodied Heaven: Initial Explorations into L.M. Montgomery's Spirituality in Fiction. *Journal of L.M. Montgomery Studies*. URL: <https://doi.org/10.32393/jlmms/2020.0003> (date accessed: 30.07.2024)
3. Poe, K.L., Jones, C.E. (2020) Pessimism is as Pessimism Does: L.M. Montgomery and the Transformation of Experience. *Journal of L.M. Montgomery Studies*. URL: <https://journaloflmmontgomerystudies.ca/vision-forum/pessimism-is-as-pessimism-does> (date accessed: 27.07.2024)
4. Rosenberg, L. (2018) *House of Dreams: The Life of L.M. Montgomery*. Candlewick Press. 227 p.
5. Waterston, E. (2015) Leaskdale: L.M. Montgomery's Rainbow Valley. In R. Bode, L.D. Clement (Eds), *L.M. Montgomery's Rainbow Valleys: The Ontario Years, 1911-1961*. McGill-Queen's University Press. 21–34.